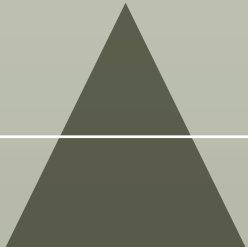

COLLECTIEPLAN

KENNIS EN COLLECTIES DELEN

2017 - 2020

INHOUD

MANAGEMENTSAMENVATTING 03

01 PRIORITEITEN COLLECTIEBELEID 04

- 1.1 Visie en profiel 04
- 1.2 Context van dit Collectieplan 05
- 1.3 Ambities tot 2020 06

02 OPERATIONELE DOELSTELLINGEN 08

Ambitie 1. Vergroten toegankelijkheid van de collectie 08

- Structurele kwaliteitszorg voor collectiebeheer 09
- Actualisering Handboek Collectiebeheer 09
- Uitvoeren deelprojecten collectieregistratie 10

Ambitie 2. Intensiveren zichtbaarheid van de collectie 11

- Digitaal delen van kennis en collecties 11
- Informatiedienstverlening afstemmen op de vraag vanuit het publiek 12
- Input voor het ontwikkelen en uitvoeren van het publieksprogramma 13

Ambitie 3. Stimuleren en borgen kennisfunctie 13

- Ontwikkelen meerjarig kennisprogramma 14
- Samenwerken met (netwerken van) binnen- en buitenlandse organisaties 14
- Ontwikkelen collectievorming hedendaags maritiem erfgoed 15

03 SAMENVATTING EN ACTIEPUNTEN 16

- 3.1 Planning 17
- 3.2 Organisatorische en financiële randvoorwaarden 18

ONDERLIGGENDE DOCUMENTEN 19

MANAGEMENTSAMENVATTING

Dit Collectieplan beschrijft de speerpunten voor het collectiebeleid voor de periode 2017-2020. Het biedt daarmee een kader voor het maken van keuzes voor projecten en de invulling daarvan. Hiermee kunnen prioriteiten in het collectiebeleid benoemd worden waarop het Scheepvaartmuseum extra voortgang wil boeken.

De collectie is een belangrijke kennisbron voor verhalen over de maritieme geschiedenis van Nederland. De voorwerpen maken ons verleden tastbaar, zorgen voor een beter begrip van het heden en kunnen helpen om vragen te stellen over de toekomst. Dit Collectieplan richt zich vooral op de kennisfunctie van de afdeling Collecties als fundament voor de toegankelijkheid, zichtbaarheid en contextualisering van de collectie.

De zorg voor de rijke en omvangrijke collectie is een verantwoordelijkheid die het Scheepvaartmuseum al 100 jaar met beleid uitvoert. Dit langetermijnbeleid

wil het museum vanzelfsprekend voortzetten. Een strikt verzamelbeleid en een actieve bijdrage aan de publieksprogrammering zijn gebaseerd op de visie die onder meer is vastgelegd in de *Collectiestrategie* uit 2009.

Het museum wil op een toonaangevende manier de collectie op een relevante en bij deze tijd passende manier betekenis geven en presenteren. Dit vraagt om voldoende, en deskundige en betrokken medewerkers om dit beleid waar te maken.

Het motto van dit Collectieplan luidt: 'Kennis en collecties delen met een groot en breed publiek én met professionals'. Het museum maakt zijn functie als kennisinstituut expliciet door verhalen te vertellen met de collectie als onderdeel van de publieksprogrammering.

Voor de periode 2017-2020 stelt dit Collectieplan de volgende beleidsprioriteiten:

1. Vergroten toegankelijkheid van de collectie

- 1.1. Structurele kwaliteitszorg voor collectiebeheer
- 1.2. Actualiseren Handboek Collectiebeheer
- 1.3. Uitvoeren deelprojecten collectieregistratie

2. Intensiveren zichtbaarheid van de collectie

- 2.1. *Digitaal delen van kennis en collecties*
- 2.2. *Informatiedienstverlening afstemmen op de vraag vanuit het publiek*
- 2.3. *Ondersteuning van de publieksprogrammering*

3. Stimuleren en borgen kennisfunctie

- 3.1. *Duurzame kennisontwikkeling*
- 3.2. *Samenwerken met (netwerken van) binnen- en buitenlandse organisaties*
- 3.3. *Ontwikkelen collectievorming hedendaags maritiem erfgoed*

De prioriteiten krijgen een concrete uitwerking in werkplannen en projecten en worden opgenomen in de jaarlijkse begroting.

01

PRIORITEITEN COLLECTIEBELEID

1.1 VISIE EN PROFIEL

Het Scheepvaartmuseum is een toonaangevend museum over de Nederlandse maritieme geschiedenis en cultuur. Onder kenners en specialisten geldt de collectie als een van de beste in zijn soort ter wereld, door het grote aantal voorwerpen uit de vroegmoderne tijd en de grote representativiteit van de collectie over een lange periode, die zich uitstrekt van de 16de tot en met de 21^e eeuw. Bijna ieder aspect van de Nederlandse scheepvaartgeschiedenis is in de collectie vertegenwoordigd.

Het museum wekt en verdiept interesse in de maritieme geschiedenis van Nederland, zowel de nationale als internationale implicaties hiervan, niet alleen voor het verleden maar uitdrukkelijk ook voor het heden. Men kan het Nederland van vandaag en zijn positie in de wereld niet goed begrijpen zonder kennis van onze maritieme geschiedenis.

Het gebouw, 's Lands Zeemagazijn uit 1656 verhoogt de belevingswaarde van de collectie.

Nederland telt ongeveer 50 instellingen met maritieme collecties. Met de belangrijkste werkt het Scheepvaartmuseum samen op het gebied van collectievorming, tentoonstellingen, collectiebeheer en kennis, met name het Maritiem Museum Rotterdam en het Zuiderzeemuseum.

De collectie van het Scheepvaartmuseum, ongeveer 400.000 items, is grotendeels eigendom van de Vereniging Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum. De collectie van de Vereniging is sinds 1975 in bruikleen genomen door de Staat der Nederlanden, die zich daarmee verantwoordelijk verklaarde voor het beheer en presentatie van de collectie als ware het een Rijkscollectie. Daarnaast beheert het museum ook nog een collectie die wel eigendom is van de Staat.

Het museum werkt in een dynamische samenleving waarin het debat over de Nederlandse identiteit een belangrijke plaats in neemt. 'Het' nationale beeld op onze maritieme geschiedenis, waarin zeehelden en nationalisme de boventoon voerden, bestaat niet meer. Een beter zicht op het maritieme verleden van Nederland is essentieel is om de dynamiek van nu beter te kunnen begrijpen en zo tot gefundeerde standpunten te kunnen komen.

1.2 CONTEXT VAN DIT COLLECTIEPLAN

Eerdere Collectieplannen dateren uit 1991, 2002 en 2009. Dit beleidsplan vervangt niet de vorige plannen, maar bouwt daarop verder. De Collectieplannen van het Scheepvaartmuseum sluiten steeds zoveel mogelijk aan op het actuele landelijke (museale) beleid en ontwikkelingen en trends op het gebied van collectiebeheer en digitalisering. Dit blijkt ook uit de verschuiving in thema's van de drie eerdere Collectieplannen.

- **Verzamel- en conserveringsnota 1991:** Dit was de eerste echte collectienota van het museum over verzamelen en collectiebeheer. Het collectiebeheer in Nederlandse musea stond in jaren '90 van de vorige eeuw in het teken van projecten in het kader van het Deltaplan Cultuurbehoud. Het collectiebeheer was gericht op het inlopen van achterstanden in behoud en beheer.
- **Collectienota 2002:** In dit plan stond de Collectie Nederland-gedachte meer centraal en werd

het verzamelen gezien in context van de andere maritieme collecties in Nederland.

- **Collectiestrategie 2009:** Dit beleidsplan werd geschreven in de tijd van het grote museale vernieuwingsproject 'Overstag'. In de projecten was veel aandacht voor vernieuwing van het collectiebeheer. De Collectiestrategie was in museaal Nederland vernieuwend omdat deze de ontwikkeling van de collectie meer integraal benaderde. Uitgangspunt werd de samenhang tussen collectievorming en onderzoek, maar ook de maximale synergie van het collectiebeleid met de publieksprogramma's. De beschrijvingen van de collecties uit dit plan zijn nog steeds actueel en vormen ook de basis van dit plan.

De Collectiestrategie uit 2009 blijft van kracht, het verzamelbeleid blijft ongewijzigd. De prioriteiten zijn duidelijk en er wordt selectief verzameld. De besluitvorming is duidelijk vastgelegd in procedures, de afspraken met de Vereniging zijn helder en blijken in de praktijk goed te werken.

Het Scheepvaartmuseum gebruikt vijf hoofdthema's om zijn collectie uit te breiden, te onderzoeken en te delen. De hoofdthema's reflecteren op de huidige identiteitsdiscussies in de samenleving. Deze thematische benadering bij de collectieontwikkeling (in plaats van de traditionele objectgerichte benadering) correspondeert met het

beleid van OCW¹. Het museum kan zo aanhaken bij de actualiteit, zoals nationale identiteit, globalisering, immigratie en herwaardering van het Nederlandse maritieme verleden. Vanzelfsprekend vinden de vijf thema's aansluiting bij de bestaande collectie. De vijf hoofdthema's van het Scheepvaartmuseum zijn:

1. **Nederlanders en de wereld.** Vanuit een internationaal perspectief wordt de collectie benaderd en de Nederlandse identiteit belicht. Welke verhalen kunnen we met de collectie vertellen over de historische en actuele relatie van Nederlanders met andere naties, volkeren en culturen?
2. **Nederland als maritieme natie.** Dit is het nationale perspectief op de collectie. Welke verhalen kunnen we met de collectie vertellen over de Nederlandse identiteit vanuit het perspectief van de scheepvaart?
3. **De zee als bron van inspiratie.** Hoe lieten kunstenaars, fotografen en filmmakers zich inspireren door de scheepvaart en, omgekeerd hoe hebben zij de nationale identiteit beïnvloed?
4. **De zee als nieuwe uitdaging.** Welke verhalen kunnen we met de collectie vertellen over hoe Nederlanders zich nú laten inspireren door de

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnota-s/2015/06/08/ruimte-voor-cultuur>

zee? Vanwege zijn enorm rijke collectie over dit onderwerp concentreert het museum zich hierbij op de geschiedenis van de watersport, maar ook de ecologische betekenis van de zee wordt in aanmerking genomen.

5. Amsterdam als havenstad. In hoeverre is de identiteit van Amsterdam beïnvloed door de scheepvaart. Er is bijzondere aandacht voor het gebouw 's Lands Zeemagazijn en zijn directe omgeving.

Juridisch kader

De primaire collectie-eigenaar is de Vereniging Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum. De samenwerking tussen het bestuur en de directie van het museum is zeer constructief. In 1975 heeft de Vereniging haar collectie in bruikleen gegeven aan de Staat der Nederlanden, die zorg draagt voor het beheren en presenteren van de collectie. Via een aparte samenwerkingsovereenkomst zijn afspraken en procedures vastgelegd over nieuwe aankopen, schenkingen, bruiklenen en audits van het collectiebeheer. In deze overeenkomst is ook vastgelegd dat nieuwe aanwinsten door het museum zelf, automatisch worden door geschonken aan de Vereniging. De Stichting Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam is en wordt, als exploitatiestichting, principieel geen collectie-eigenaar.

*Hangkompas
door Johannes Groenendaal, 1690-1700*

Vanuit de Erfgoedwet heeft de Minister het Scheepvaartmuseum vanaf 2016 belast met de zorg voor de Rijkscollectie die bestaat uit de collectie van de Vereniging en dat deel van de collectie dat eigendom is van de Staat.

Tot slot: in de huidige periode is een actieve samenwerking tussen het museum en de samenleving steeds belangrijker. Verder staat de financiering van culturele instellingen onder druk. Dit vraagt nieuwe strategieën en werkwijzen, zoals het intensiveren van samenwerking met andere, soms overkoepelende erfgoedinstellingen en realisme in het ambitieniveau.

1.3 AMBITIES TOT 2020

De kerntaken van de afdeling Collectie hebben als doel het maximaal *delen* van collectie en kennis, concreet door het verbeteren van de:

1. toegankelijkheid van de collectie
2. zichtbaarheid van de collectie
3. kennisfunctie van het museum

De ambities van de afdeling Collecties liggen voor de komende beleidsperiode in het verlengde van deze drie kerntaken.

Ook andere afdelingen van het museum spelen een belangrijke rol bij de uitvoering van deze kerntaken. Een goede samenwerking en onderlinge afstemming is cruciaal voor het behalen van de gemeenschappelijke resultaten.

Het collectiebeheer is in grote lijnen op orde². Het museum wil de komende vier jaren een verdere professionalisering doorvoeren, vooral op het gebied van kwaliteitszorg en procedures. Dit loopt mee in een meerjarig museumbreed project voor risicomanagement en beheersing van de administratieve organisatie. Daarnaast zal het museum enkele historische gegroeide achterstanden in registratie en digitalisering met voorrang aanpakken die het dagelijks collectiebeheer, de publieks-programmering, tentoonstellingen en de publieksfunctie belemmeren. Het museum heeft in overleg

² Zie voor het rapport en de aanbiedingsbrief van de Erfgoedinspectie: <http://www.erfgoedinspectie.nl/publicaties/rapport/2014/10/01/inspectierapport-het-scheepvaartmuseum>

met de Erfgoedinspectie en Audit Commissie Collectiebeheer van de VNHSM een 5-jaren-plan opgesteld voor het inlopen van deze achterstanden. Dit plan is meegenomen in dit Collectieplan.

Voor de periode 2017-2020 stelt dit Collectieplan de volgende ambities:

1. Vergroten toegankelijkheid van de collectie

- 1.1. *Structurele kwaliteitszorg voor collectiebeheer*
- 1.2. *Actualiseren Handboek Collectiebeheer*
- 1.3. *Uitvoeren deelprojecten collectieregistratie*

2. Intensiveren zichtbaarheid van de collectie

- 2.1. *Digitaal delen van kennis en collecties*
- 2.2. *Informatiedienstverlening afstemmen op de vraag vanuit het publiek*
- 2.3. *Ondersteuning van de publieksprogrammering*

3. Stimuleren en borgen kennisfunctie

- 3.1. *Duurzame kennisontwikkeling*
- 3.2. *Samenwerken met (netwerken van) binnen- en buitenlandse organisaties*
- 3.3. *Ontwikkelen collectievorming hedendaags maritiem erfgoed*

Vanzelfsprekend heeft de afdeling Collecties structurele taken op het gebied van verzamelen, collectiemobiliteit, bruikleenverkeer, reguliere controles in de exposities, bij incidenten en calamiteiten, depotbeheer, ondersteuning van conservatoren en externe onderzoekers en voor de conservering. De komende vier jaren zijn geen fundamentele wijzigingen in het staande beleid op deze taakgebieden nodig. Dit betekent wel dat het museum een goede balans moet vinden tussen het uitvoeren van de reguliere lijntaken en de projecten die voortvloeien uit de beleidsprioriteiten die in dit Collectieplan gesteld worden.

In het volgende hoofdstuk worden de beleidsprioriteiten verder uitgewerkt in concrete doelstellingen en resultaten die de afdeling Collecties tussen 2016 en 2020 wil bereiken.

02 OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

AMBITIE 1. **VERGROTEN TOEGANKELIJKHEID VAN DE COLLECTIE**

In het rapport 'De Staat van, over erfgoed en archieven 2015'³ constateert de Erfgoedinspectie dat digitaal de norm is. De overheid wil in 2017 volledig digitaal werken. Een voorbeeld in dit rapport stelt dat door digitalisering collecties beter toegankelijk zijn. Dat biedt kansen voor het publieksbereik, maar ook voor goed behoud en beheer. Volgens de Erfgoedinspectie gaan dynamiek en goed beheer niet altijd hand in hand: 'Het streven naar steeds meer betalende bezoekers kan de beheerorganisatie onder druk zetten. Ook

kan schade ontstaan aan de tentoongestelde collectie. Musea zullen aandacht moeten besteden aan een goed evenwicht tussen publieks- en beheeractiviteiten'.

Het streven naar een goed evenwicht ligt ten grondslag aan de ambitie om de digitale en fysieke toegankelijkheid van de collectie te vergroten. De visie van de Erfgoedinspectie onderschrijft deze ambitie van het museum. Een goed geregistreerde en gedigitaliseerde collectie is essentieel voor het kunnen *delen* van de collectie, door het snel en doeltreffend kunnen verstrekken van objecten en informatie ten behoeve van bijvoorbeeld

tentoonstellingen en bruiklenen, afhandelen van publieksvragen, online fotobestellingen, etc. Bovendien is een complete basisregistratie vereist vanwege subsidievoorwaarden van OCW en eisen van de Erfgoedinspectie.

Voor de komende beleidsperiode geeft het museum daarom prioriteit aan activiteiten die het collectiebeheer stevig in de organisatie verankeren (structurele kwaliteitszorg en Handboek Collectiebeheer) en projecten voor het afronden van de basisregistratie. Andere basale collectiezaken zijn goed geregeld.

³ Zie: <http://www.erfgoedinspectie.nl/publicaties/rapport/2015/11/09/de-staat-van>

Structurele kwaliteitszorg voor collectiebeheer

Doelstelling

Het structureel organiseren van kwaliteitszorg voor collectiebeheer vormt een belangrijke voorwaarde voor het vergroten van de toegankelijkheid van de collectie. De invoering van een structureel kwaliteitszorgsysteem is geen doel op zich, maar een middel. De invulling van de kwaliteitszorg wordt ook bepaald door factoren buiten het directe collectiebeheer om: strategisch beleid, keuzes op het gebied van marketing en communicatie, personeelsbeleid, inzet van financiële en organisatorische middelen. Het museum heeft al ingezet op een AO/IB-systeem. Door de implementatie van een structurele kwaliteitszorg wil het museum het collectiebeleid systematisch, onderbouwd en in samenhang met dit bredere museumbeleid doen.

Toelichting

Het kwaliteitszorgsysteem (met als belangrijk onderdeel de actualisering van het Handboek Collectiebeheer) zal opgebouwd worden volgens de verbetercyclus van Deming, de zogenaamde Plan-Do-Check-Act cyclus (PDCA). Een systematische aanpak volgens PDCA zal op termijn leiden tot beheersing, borging en verbetering van de kwaliteit van het collectiebeheer. In Nederland heeft Stichting Digitaal Erfgoed Nederland (DEN) de Deming cyclus als uitgangspunt genomen voor

kwaliteitszorg voor digitaal erfgoed⁴. De vier fasen die DEN hanteert zijn beleid, plannen, uitvoering en evaluatie. Dit zijn de hoofdonderdelen in een proces dat continue doorlopen dient te worden.

Concrete acties

- Uitwerken PDCA-cyclus voor collectiebeheer afgestemd op het Scheepvaartmuseum
- Vaststellen doelen en ambities beheertaken (indicatoren en gewenst kwaliteitsniveau bepalen)
- Maatregelen om de mogelijke schadefactoren uit de risicoanalyse (2014) te verminderen

Actualisering Handboek Collectiebeheer

Doelstelling

De procedures in het Handboek Collectiebeheer worden geactualiseerd voor het totale collectiebeheer en uitgebreid voor zowel depot- als tentoonstellingsruimtes. De procedures beschrijven in ieder geval een planmatige uitvoering van controles en analyses van het collectiebeheer en vormen onderdeel van het kwaliteitszorgsysteem.

Toelichting

Het Handboek Collectiebeheer dateert uit 2010 en heeft een update nodig. In het Inspectierapport van de Erfgoedinspectie (2014) staan al enkele

aandachtspunten aangegeven die voor de actualisering van het Handboek aangepakt moeten worden. Belangrijk daarbij is dat het Handboek uitgebreid wordt met procedures die betrekking hebben op het behoud en beheer van collecties in het tentoonstellingsgebouw.

*Orde van St. Michel,
door Lodewijk XIV aan
Michiel de Ruyter verleend,
1666*

⁴ Zie: <http://www.den.nl/thema/132/kwaliteitscyclus-digitaal-erfgoed>

Aan de hand van Spectrum (internationale standaard voor collectiemanagement in musea) worden alle procedures inzichtelijk gemaakt. Per procedure worden er 1 of meerdere indicatoren aangemerkt. De ACC (auditcommissie collectiebeheer) van de Vereeniging voert namens het bestuur jaarlijkse audits uit. Naast een steekproef zal ook de controle op de naleving van de procedures van lijn- én projectwerkzaamheden onderdeel van de jaarlijkse “collectieschouw” zijn.

Het museum moet voor het applicatiebeheer van Adlib met grote urgentie een structurele voorziening gaan treffen om registratie problemen in Adlib geautomatiseerd op te kunnen lossen. Per jaar zal er een bedrag begroot worden om hierin te voorzien.

Concrete acties

- Actualisering van procedurebeschrijvingen volgens Spectrum
- Verwerken van kwaliteitszorgsysteem in Handboek Collectiebeheer
- Uitvoeren van jaarlijkse collectieschouw met ACC in de rol van auditor
- Borgen van Adlib applicatiebeheer
- Actualiseren en aanvullen CHV-plan

Uitvoeren deelprojecten collectieregistratie

Doelstelling

In het depotgebouw Het Behouden Huis wordt continue gewerkt aan het verder toegankelijk maken en duurzaam beheren van de collectie volgens moderne normen. De collectieregistratie zal in 2020 voldoen aan de door de Erfgoedinspectie gehanteerde norm van 100%. Dit betekent concreet dat alle objecten niet alleen geregistreerd moeten zijn in Adlib maar ook dat per object-record alle vereiste gegevens (‘velden’) zijn ingevuld. Met name de achterstanden op het gebied van standplaatsregistratie en juridische status in de meest omvangrijke deelcollecties bijvoorbeeld technische tekeningen, foto’s en negatieven moeten worden aangepakt. In 2015 is als eerste het project Technische Tekeningen uitgevoerd. Voor het project Fotografie worden door de conservator voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd, dat zal resulteren in een projectplan. Voor de overige deelcollecties worden nog projectplannen opgesteld.

Toelichting

De registratie van de totale collectie voldoet niet 100 % aan de norm opgesteld door de Erfgoedinspectie. De standplaatsregistratie is het heikele punt in bepaalde deelcollecties. Er worden te vaak objecten niet aangetroffen op de standplaats zoals deze in Adlib staat vermeld. De problemen concen-

treren zich in de deelcollecties Technische Tekeningen, Foto’s en Negatieven.

Voor het digitaal delen van collecties en kennis moet in alle gevallen de rechtensituatie duidelijk zijn. Daardoor weet het museum wanneer een object in het publiek domein terecht komt, bij wie toestemming gevraagd moet worden voor digitalisering en publicatie en onder welke voorwaarden een werk bijvoorbeeld online beschikbaar mag komen. Overigens vormen auteursrechtelijk beschermde werken waarvan de rechthebbenden niet bekend zijn of niet te achterhalen, ook niet na zorgvuldig onderzoek, een belangrijk aandachtspunt. Een auteursrechtelijk beschermd werk waarvan de rechthebbende niet bekend en niet te achterhalen is, is een verweesd werk. Erfgoedorganisaties met verweesde werken die deze digitaal willen ontsluiten, moeten op zoek gaan naar de rechthebbenden⁵. De verweesde werken kunnen als zodanig aangemeld worden bij het Loket Verweesde Werken van de RCE.

Concrete acties

- Opstellen van projectplannen registratie deelcollecties volgens eisen Erfgoedinspectie
- Structureel onderzoeken, vastleggen en beheren rechtensituatie digitale collectie
- Uitvoeren van 7 deelprojecten op het gebied van registratie en digitalisering
- Aanleveren collectiegegevens t.b.v. Erfgoedmonitor van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

⁵ Zie: <http://cultureelerfgoed.nl/dossiers/verweesde-werken> en <http://www.den.nl/thema/88/>

AMBITIE 2. INTENSIVEREN ZICHTBAARHEID VAN DE COLLECTIE

Ruim een kwart van de bevolking is tot de erfgoed-beoefenaars te rekenen, door historische voorwerpen te verzamelen of op te knappen, door een stamboom of een (lokale) historische gebeurtenis te bestuderen of door een ambacht of historische gebeurtenis uit te beelden. Dat zijn ruim drie-en-half miljoen mensen. Ruim een miljoen mensen doen dat met een zekere intensiteit (12 keer per jaar of vaker)⁶. Voor de belangstelling voor de collectie van het Scheepvaartmuseum betekent dit een enorme kans en daarom wil het museum de zichtbaarheid en het gebruik van de collectie stimuleren.

De collectie moet zoveel mogelijk fysiek en digitaal zichtbaar kunnen zijn. Voor het versterken van het contact met publiek biedt digitalisering wellicht nog waardevollere mogelijkheden dan de fysieke verplaatsing van objecten door middel van bijvoorbeeld een intensief bruikleenbeleid⁷. Volgens het rapport 'Uitlenen is een kans' van de Museumvereniging⁸ levert digitaliseren zelfs de grootste bijdrage aan de zichtbaarheid van collecties. Het Scheepvaartmuseum zet de komende beleidsperiode in op verbetering van de digitale zichtbaarheid

van de collectie en kennis. Een belangrijke stap zet het Scheepvaartmuseum met de actieve deelname aan het samenwerkingsverband Het Maritiem Portal van Nederland. Het museum streeft daarnaast naar het open en vrij beschikbaar stellen van de digitale collectie, zodat amateurs en professionals de afbeeldingen en informatie daarover zonder tussenkomst van een museummedewerker kunnen gebruiken.

In 2015 trad het museum toe tot het nieuwe nationale initiatief Het Maritiem Portal dat als doel heeft zoveel mogelijk maritiem-historische bronnen, waaronder museumcollecties, online toegankelijk te maken.

Digitalisering zet het Scheepvaartmuseum als fysiek instituut in een heel nieuw licht. Websites worden steeds interactiever. Bezoekers kunnen zelf verhalen en informatie aandragen. De kennis van het (steeds beter) opgeleide publiek verrijkt de kennis over de collectie en de kennis van de museummedewerkers. Vanzelfsprekend vervangt digitalisering van de collectie niet de fysieke ervaring met de echte collecties of het museum als plek van verbeelding, beleving en betekenis geven.

Digitaal delen van kennis en collecties

Doelstelling

Vergroten van de zichtbaarheid van de digitale collectie en de kennis daarover via geëigende en doelgroepgerichte platforms en kanalen. Stimuleren van (her)gebruik van de specialistische maritieme collecties en kennis door bijvoorbeeld het brede publiek, historici, het onderwijs en het toerisme.

Toelichting

De minister van OCW heeft in 2015 de uitgangspunten voor het cultuurbeleid in de periode 2017-2020 geschetst. In de beleidsnota 'Ruimte voor Cultuur' stelt de minister o.m.: 'Het vergroten van de maatschappelijke betekenis van cultuur door ruimer en beter gebruik van digitale technologie zie ik als een opdracht voor de gehele culturele sector. Dit is geen kwestie van even de knop omzetten, maar een transitie die veel vraagt van culturele instellingen'⁹. Het is precies deze transitie die het Scheepvaartmuseum de komende beleidsperiode wil maken. Het museum wil verder gaan dan het digitaal maken van analoge collecties. De focus van het museum ligt de komende vier jaren op de gebruikers van de digitale collectie. In dit streven volgt het museum de ontwikkelingen rondom

⁶ Zie: http://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2015/Gisteren_vandaag

⁷ Zie: Musea voor Mensen, pag. 34 (<http://www.museumvereniging.nl/Portals/0/6-Publicaties/20141030-EINDVERSIE-Musea%20voor%20Mensen.pdf>)

⁸ Zie: http://www.museumvereniging.nl/Portals/0/6-Publicaties/Rapport_MV_Bruikleenverkeer.pdf

⁹ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnota-s/2015/06/08/ruimte-voor-cultuur>

het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) dat door de minister is ingesteld om de samenwerking tussen de verschillende erfgoedsectoren te versterken. In maart 2015 heeft het Netwerk een Nationale Strategie voor Digitaal Erfgoed gepresenteerd. Deze strategie stelt de gebruiker centraal, bevat gezamenlijke uitgangspunten voor een nationale infrastructuur en programma's om de zichtbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid van digitaal erfgoed te verbeteren. Dit streven staat voor het Scheepvaartmuseum in een langere traditie waar-

Aardglobe van
Gerard Valk,
1750

van het samenwerkingsproject 'Maritiem Digitaal' een sprekend voorbeeld is. De toepassing van de Nationale Strategie in combinatie met de mogelijkheden van nieuwe digitale tools zijn bepalend voor de invulling van dit project en de ontwikkeling van Het Maritiem Portal.

Omdat het digitaal verspreiden en beheren van cultuur volgens de minister een blijvende opgave is, is het belangrijk dat dit voor elke culturele instelling een onderdeel is van haar reguliere beleid en bedrijfsvoering. Dit geeft het Scheepvaartmuseum vorm met onderstaande acties.

Concrete acties

- Actualiseren informatieplan
- Besluit over toekomst Maritiem Digitaal
- Actieve ondersteuning realisering Het Maritiem Portal
- Aanvullen van lemma's Wikipedia
- Digitale collectie zichtbaar in onder meer Dimcon, Digitale Collectie en Europeana

Informatiedienstverlening afstemmen op de vraag vanuit het publiek

Doelstelling

De informatiedienstverlening via de bibliotheek afstemmen op de publieksbehoefte en op de kennisfunctie van het museum.

Toelichting

De bibliotheek van het museum heeft een van de belangrijkste maritiem-historische collecties ter wereld. Het oudste boek dateert uit 1482, het meest recente uit 2016. De collectie telt 60.000 titels, sommige meer dan 500 jaar oud. Sinds de heropening van het museumgebouw beschikt de bibliotheek over optimale bezoekersfaciliteiten. De komende beleidsperiode zal het museum de bezetting en de dienstverlening van de bibliotheek uitbreiden. Een uitgangspunt daarbij is dat de bibliotheekcollectie tot 1850 integraal onderdeel uitmaakt van de museale collectie.

De dienstverlening in de bibliotheek speelt een belangrijke rol in de kennisfunctie van het museum. De informatiespecialist van de bibliotheek en de conservatoren verstrekken dagelijks informatie aan vragenstellers uit de hele wereld, in principe alleen over de eigen museumcollectie maar, binnen zekere grenzen, beantwoorden zij ook andere maritiem-historische vragen. Zowel professionals als amateuronderzoekers uit Nederland en het buitenland weten veelvuldig de weg naar de collectie te vinden. Het museum biedt naar vermogen faciliteiten in het depot aan om de collectiestukken aldaar te bestuderen. Door de grote vraag zoekt het museum naar mogelijkheden om de openingsuren te verruimen en de bibliotheek uit te bouwen tot het informatie centrum van het museum. Dit wordt nader uitgewerkt in het Informatieplan 2016-2020.

Concrete acties

- Uitwerken Bibliotheekplan 2016-2020 als onderdeel van het informatieplan, ter ondersteuning van de publieksbehoefte (openingstijden bibliotheek, bezetting leeszaal, digitale en fysieke informatiedienstverlening, etc.)
- Opvolging acties resulterend uit Bibliotheekplan

Input voor het ontwikkelen en uitvoeren van het publieksprogramma**Doelstelling**

Een aantrekkelijk en actueel publieksprogramma is essentieel voor het aantal bezoekers van het museum. Nieuwe tentoonstellingen, zowel voor de semipermanente opstelling als tijdelijke exposities, zijn inhoudelijk gedreven, op basis van onderzoek door de conservatoren, fellows of gastonderzoekers. Het tentoonstellingsprogramma tot 2020 is vastgelegd in de BIS-aanvraag en is ontwikkeld door de afdeling Collecties. Deze plannen zijn mede gebaseerd op resultaten van het onderzoek naar de collectie door de conservatoren en/of externe wetenschappers en partners. Een doelstelling is ook om de collectiemobiliteit (van de eigen depotcollecties) te bevorderen. De publieksprogrammering sluit aan bij de interesses van de doelgroepen, is prikkelend, verrijkt de kennis van het publiek en sluit maximaal aan bij de eigen aantrekkingskracht van het karakteristieke zeventiende-eeuwse gebouw.

Toelichting

In de komende beleidsperiode zal de nadruk liggen op het formuleren van inhoudelijk uitdagende thema's die in overleg met Presentaties en Development uitgewerkt kunnen worden in een publieksprogrammering. In tentoonstellingen wordt vooral geput uit de eigen, rijke collectie die aangevuld kan worden met bruiklenen uit andere (particuliere) collecties.

Concrete acties

- De conservatoren zijn nauw betrokken bij het meerjarige tentoonstellingsprogramma en de inhoudelijke uitwerking hiervan.
- Dit programma is nader uitgewerkt in de BIS-aanvraag 2017-2020.
- Suggesties voor nieuwe tentoonstellingen voor 2018 en 2019 in samenspraak met publiek en partners
- Voorstellen voor vernieuwing van de huidige semipermanente exposities
- Idem, voor tijdelijke exposities

**AMBITIE 3.
STIMULEREN EN BORGEN
KENNISFUNCTIE**

Het Scheepvaartmuseum is niet alleen een museum waarvan men de tentoonstellingen kan bezoeken en deel kan nemen aan publieksprogramma's, maar het is ook kennisinstituut. Het museum wil echter geen

'kennisinstituut binnen vier muren' zijn: samenwerking binnen nationale en internationale netwerken is een voorwaarde om de eigen kennis van maritiem erfgoed maximaal verder te ontwikkelen en te delen. Deze ambitie behandelt de visie op de rol van het museum als kennisinstituut.

Toelichting

Het kennisbeheer is in eerdere Collectieplannen niet expliciet aan de orde gekomen. De uiteenlopende expertises van de medewerkers van de afdeling Collecties vormen een belangrijk deel van het kapitaal van het museum. De meeste (publieks)producten zijn immers grotendeels afhankelijk van de inhoudelijke input van de afdeling Collecties. Pensionering in de nabije toekomst van drie ervaren medewerkers maakt tijdige maatregelen noodzakelijk en urgent. De prioriteiten in dit Collectieplan zijn gericht op een duurzame organisatorische borging van de kennis. Dit vormt in 2017 de noodzakelijke basis voor een Kennisplan.

Hierop vooruitlopend onderscheidt het museum drie vormen van onderzoek:

- Literatuuronderzoek, bijvoorbeeld voor nieuwe tentoonstellingen en contextualisering van nieuwe aanwinsten voor de collectie
- Nieuw wetenschappelijk onderzoek door conservatoren, op dit moment twee promotieonderzoeken

- Nieuw wetenschappelijk onderzoek via het programma voor fellowships, in samenwerking met het Maritiem Museum Rotterdam, de Universiteit Leiden (de z.g. ‘maritieme leerstoel’) en andere universiteiten.

Naast goede zichtbaarheid en vindbaarheid van de collectie is ook de herkomst en betrouwbaarheid van de inhoudelijke informatie over de collectie en over objecten relevant, bijvoorbeeld ter onderbouwing van wetenschappelijk onderzoek of bij genealogisch of historisch onderzoek. Het garanderen van de authenticiteit van een historische bron en de kennis daarover is een belangrijke bijdrage van het Scheepvaartmuseum aan de kennissamenleving. Uit gebruikersonderzoek blijkt ook dat deze betrouwbaarheid een belangrijke motivatie is om gebruik te maken van professioneel beheerde collecties. Dit werd ook bevestigd door de focusgroepen die Motivaction organiseerde in het kader van de vernieuwing van het Scheepvaartmuseum in 2007-2011. Het museum toont intellectueel leiderschap over zijn collecties en de hieraan gerelateerde thema’s om innovatief en relevant te blijven.

Ontwikkelen meerjarig kennisprogramma

Doelstelling

Borgen van de continuïteit van kennis binnen de afdeling Collecties. De meeste (publieks)producten zijn grotendeels afhankelijk van de inhoudelijke

input van de afdeling Collecties. De uiteenlopende expertises van de medewerkers van de afdeling Collecties vormen een belangrijk deel van het kapitaal van het museum. Een aantal zeer ervaren medewerkers, die niet eenvoudig te vervangen zijn, zal echter binnen afzienbare tijd met pensioen gaan. Er zal een plan worden opgesteld om te voorzien in de noodzakelijke continuering van kennis. Het museum zal zijn kennis meer gebruiken om de relatie van het verleden met het heden te leggen, bijvoorbeeld via debatten die aansluiten bij actuele exposities of de actualiteit van het nieuws. Ook deskundigen van buiten en kunstenaars zullen worden uitgenodigd hierin te participeren.

Concrete acties

- Literatuuronderzoek door de conservatoren t.b.v. nieuwe exposities en contextualisering van nieuwe aanwinsten voor de collectie.
- Nieuw onderzoek door conservatoren, op dit moment lopen twee promotieonderzoeken die gerelateerd zijn aan de collectie.
- Nieuw onderzoek via het fellowshipprogramma, vanaf 2018 uitgevoerd in samenwerking met de Universiteit Leiden, het Maritiem Museum Rotterdam en mogelijk ook andere partners. Doel is het koppelen van collectie en academisch onderzoek en het ontwikkelen van talent op het gebied van maritiem erfgoed. De bijzondere leerstoel maritieme geschiedenis en erfgoed aan de VU loopt tot en met 2017. Continueren is mogelijk als hiervoor zelfstandige gelden worden geworven.

- Er verschijnen jaarlijks publicaties over de collectie, een boek bij de jaarlijkse grote thematentoonstelling en (bij het schrijven van dit plan nog in studie) een nieuw inhoudelijk magazine.
- Het Jaarlijks Museumsymposium in november wordt gecontinueerd, evenals de jaarlijkse presentaties van de wetenschappelijke onderzoeken van fellows.
- De conservatoren van het museum schrijven ook publicaties die in samenwerking met andere instituten en (wetenschappelijke) tijdschriften uitkomen
- De conservatoren zijn ook betrokken bij de *Nieuwe Maritieme Geschiedenis van Nederland*, een vierdelig standaardwerk dat via het Maritieme Portal toegankelijk zal worden gemaakt.
- Medeorganisatie van debatten en symposia per jaar, als brug tussen collectie, geschiedenis en het heden. Dit is gekoppeld aan de jaarthema’s van de exposities.

Samenwerken met (netwerken van) binnen- en buitenlandse organisaties

Doelstelling

Directie en medewerkers zijn zeer actief in en met andere culturele organisaties. Het voert te ver deze lijst in extenso op te nemen. De speerpunten zijn de samenwerking met het Maritieme Portal van Nederland dat in november 2016 officieel wordt gelanceerd en nationale en Europese organisaties op het gebied van Varend Erfgoed.

Toelichting

Behoud en presentatie van het mobiele erfgoed in Nederland wordt grotendeels door particulieren verricht. Het Scheepvaartmuseum wil het georganiseerde Varend Erfgoed waar mogelijk ondersteunen met expertise en faciliteiten. Sinds 2008 biedt het museum voor een gering bedrag huisvesting en kantoorfaciliteiten aan het *Nationaal Register Varend Monumenten*, een belangrijk fundament voor de continuïteit van dit belangrijke register, dat aansluit bij het nieuwe beleid van de Minister voor het mobiele erfgoed. Ook zal het museum de koepelorganisatie voor Varend Erfgoed, de *Federatie Varend Erfgoed Nederland* waar mogelijk faciliteren.

Concrete acties

- Participeren in het in 2016 opgerichte Maritieme Portal van Nederland met als doel het toegankelijk maken van zoveel mogelijk maritieme collectie, bronnen en databestanden in Nederland
- Samenwerking met andere culturele instellingen en organisaties, uitwisseling van expertise. Enkele voorbeelden zijn:
 - Deelname aan adviescommissies, bijvoorbeeld die voor 'Monumenten' (o.a. mobiel erfgoed) van het Prins Bernhard Cultuurfonds
 - Deelname aan Raden van Toezicht, Besturen etc. van andere erfgoedinstellingen, zoals de Stichting Texels Museum, Stichting Werkspoor-museum
 - Functies binnen diverse maritiem-historische verenigingen, op erfgoed gerichte specialisten-

verenigingen en redacties van tijdschriften, bijvoorbeeld het Tijdschrift voor Zeegeschiedenis

- Functies binnen museale samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld vanaf 2015 het voorzitterschap van de Maritime Museums Network of the Northern Seas
- Lidmaatschap van en deelname aan wetenschappelijke, museologische en maritiem-erfgoedcongressen en symposia in binnen en buitenland zoals het International Congress of Maritime Museums ICMM.
- Het museum gaat uiteraard door met het ondersteunen van particuliere eigenaren zelf. Zo beschikt het museum over voor de restauratie vaak onontbeerlijke specialistische informatie uit de collecties technische tekeningen en fotografie.

Ontwikkelen collectievorming hedendaags maritiem erfgoed**Doelstelling**

Het museum gaat zich voor de moderne tijd, dat wil zeggen de periode van na 1970, niet meer uitsluitend richten op het aanvullen van de traditionele deelcollecties maar op het verzamelen van verhalen van mensen uit de wereld van de scheepvaart en scheepsbouw, digitaal vastgelegd, die waar dat van betekenis is, uitgangspunt zullen zijn voor een relevante collectievorming. In 2017 zal een beleidsnota worden voorbereid over het nieuwe verzamelen.

Toelichting

Zowel het scheepvaartbedrijf zelf als de maatschappelijke beleving van scheepvaart zijn in de afgelopen 50 jaar ingrijpend veranderd. Dit heeft ook gevolgen voor het traditionele museale verzamelen, omdat veel voorwerpen die zich eeuwenlang ontwikkelden en evolueerden nu niet meer worden gebruikt en gemaakt. Elektronica, informatica en digitalisering zijn in de plaats gekomen van de traditionele categorieën van voorwerpen als nautische instrumenten, zeevaartkundige almanakken, bouwtekeningen en technische modellen. Traditionele voorwerpen van kunstnijverheid worden niet meer gemaakt. Het bouwen van scheepsmodellen was ooit zeer populair in Nederland en een belangrijke bron om de collectie op peil te houden, maar deze hobby is snel aan het uitsterven.

Concrete acties

- Nieuw verzamelbeleid formuleren voor de moderne periode van de scheepvaartgeschiedenis.

03 SAMENVATTING EN ACTIEPUNTEN

In hoofdstuk 2 zijn de ambities van dit Collectieplan uitgewerkt. Hiernaast volgt een samenvatting van de actiepunten die aan de ambities gekoppeld zullen worden. Deze actiepunten vormen het uitgangspunt voor alle werkzaamheden van de afdeling Collecties voor de periode 2016-2020. Bij het benoemen van de actiepunten is er rekening mee gehouden dat het Scheepvaartmuseum mensen en middelen kan vrijmaken voor de uitvoering ervan.

De ambities zijn ook leidend voor de keuze in de lijnwerkzaamheden van de medewerkers. Hiermee wordt de uitvoering van het Collectieplan een integraal onderdeel van de dagelijkse praktijk in het museum. Het moet ook voorkomen dat lijnwerkzaamheden los blijven staan van het realiseren van de ambities en dat medewerkers met de uitvoering van dit Collectieplan een extra werklast erbij krijgen. Ook prioriteiten in de dagelijkse werkzaamheden zullen getoetst worden aan de ambities die in plan geformuleerd zijn.

Voor de periode 2016-2020 stelt dit Collectieplan de volgende beleidsprioriteiten:

- 1. Vergroten toegankelijkheid van de collectie**
 - 1.1. Structurele kwaliteitszorg voor collectiebeheer
 - 1.2. Actualiseren Handboek Collectiebeheer
 - 1.3. Uitvoeren deelprojecten collectieregistratie
- 2. Intensiveren zichtbaarheid van de collectie**
 - 2.1. Digitaal delen van kennis en collecties
 - 2.2. Informatiedienstverlening afstemmen op de vraag vanuit het publiek
 - 2.3. Ondersteuning van de publieksprogrammering
- 3. Stimuleren en borgen kennisfunctie**
 - 3.1. Ontwikkelen meerjarig kennisprogramma
 - 3.2. Samenwerken met (netwerken van) binnen- en buitenlandse organisaties
 - 3.3. Ontwikkelen collectievorming hedendaags maritiem erfgoed

³ Zie: <http://www.erfgoedinspectie.nl/publicaties/rapport/2015/11/09/de-staat-van>

3.1 PLANNING

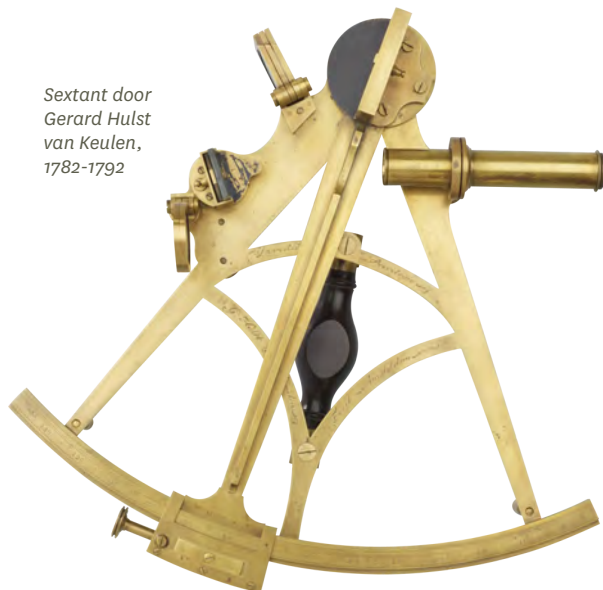
De ambities en de concrete acties uit hoofdstuk 2 zijn uitgewerkt in onderstaande planning met een prioritering van projecten voor de periode 2016-2020. In deze globale planning is met name gekeken naar tijdelijke projecten (niet reguliere taken). Deze planning zal in een meerjarenprogramma verder uitgewerkt worden.

PLANNING	PROJECT		
	1. Vergroten toegankelijkheid	2. Vergroten zichtbaarheid	3. Stimuleren kennisfunctie
2016	<p>Q3-4 Procedures collectiebeheer actualiseren volgens Spectrum</p> <p>Q3-4 Borgen Adlib-applicatie-beheer</p> <p>Q3-4 Start project registratie</p> <p>Q4 Actualiseren CHV-plan</p> <p>Q4 Bepalen indicatoren</p>	<p>Q3-4 Actualiseren Informatieplan</p> <p>Q3-4 Uitwerken bibliotheekplan</p> <p>Q3-4 Ondersteuning publieksprogramma</p>	<p>Q3-4 Planvorming wetenschappelijke samenwerking</p> <p>Q3-4 Afronden fellowshipprogramma</p> <p>Q4 Start Maritieme Portal</p> <p>Q4 Start formuleren verzamelbeleid hedendaags maritiem erfgoed</p>
2017	<p>Q1 Actualiseren Handboek Collecties</p> <p>Q2-3 Collectieschouw</p> <p>Q1-2 Opstellen Informatieplan</p> <p>Q1-4 Project registratie</p>	<p>Q1-4 Uitvoering plan bibliotheek</p> <p>Q1 Plan rechtenbeheer</p> <p>Q2-4 Uitvoeren rechtenbeheer</p> <p>Q3 Besluit Maritiem Digitaal</p> <p>Q1-4 Ondersteuning publieksprogramma</p>	<p>Q1-4 Onderzoek Herinneringsverhalen</p> <p>Q1-2 Plan wetenschappelijke samenwerking</p> <p>Q4 Start nieuwe fellowships</p> <p>Q3-4 Museumsymposium</p>
2018	<p>Q2-3 Collectieschouw</p> <p>Q1-4 Project registratie</p>	<p>Q1-4 Ondersteuning Maritiem Portal</p> <p>Q1-4 Ondersteuning publieksprogramma</p> <p>Q1-4 Uitvoeren rechtenbeheer</p>	<p>Q1-4 Duurzame opslag collectie Herinneringsverhalen</p> <p>Q3-4 Museumsymposium</p>
2019	<p>Q2-3 Collectieschouw</p> <p>Q1-4 Project registratie</p>	<p>Q1-4 Ondersteuning Maritiem Portal</p> <p>Q1-4 Ondersteuning publieksprogramma</p> <p>Q1-4 Uitvoeren rechtenbeheer</p>	<p>Q1-4 Opvolgen acties n.a.v. Kennisplan, vooral gericht op opvolging vertrekkende medewerkers</p> <p>Q3-4 Museumsymposium</p>

3.2 ORGANISATORISCHE EN FINANCIËLE RANDVOORWAARDEN

Voor de uitwerking van het Collectieplan gelden in ieder geval de volgende hoofdprincipes:

- het Collectieplan is gebaseerd op de huidige personeelsformatie van de afdeling Collecties inclusief een beperkte uitbreiding; continuïteit van kennis is essentieel.
- de activiteiten van de afdeling Collecties zijn zoveel mogelijk gericht op toepassing in publieksgerichte producten en het vergroten van het publieksbereik;
- deelprojecten die voortkomen uit dit Collectieplan worden afgestemd met de uitvoering van reguliere lijnwerkzaamheden en krijgen heldere doelstellingen en concrete resultaten.

*Sextant door
Gerard Hulst
van Keulen,
1782-1792*

ONDERLIGGENDE DOCUMENTEN

Het Collectieplan 2017-2020 is mede gebaseerd op de volgende documenten

1. Collectiestrategie 2009 met daarin opgenomen een beschrijving deelcollecties
2. Werkplan collectiebeheer
3. Aanvraag BIS 2016